

Horlivě odpouštějící (Jonáš)

Texty na tento týden

Jon 1,1–16; 2,1–11; 3,1–10; 4,1–3.8–11

Základní verš

„Já ti však s díkyvzdáním přinesu obět; co jsem slíbil, splním. U Hospodina je spása!“ (Jon 2,10)

Hlavní myšlenka

Kniha Jonáš mimo jiné ukazuje, že Bůh je ochotnější odpouštět druhým než my lidé.

Příběh Jonáše, poněkud neobvyklého Božího posla, je v Bibli jedním z nejznámějších. Bůh poslal tohoto proroka, aby varoval Ninive před blížící se zkázou. Jonáš měl podezření, že by se tento pohanský lid mohl kát ze svých hříchů a že by mu Bůh mohl odpustit. Jako pravý prorok Jonáš věděl, že Božím plánem je Ninive zachránit, a ne je zničit. Možná právě proto se nejprve snažil utéct. Avšak kvůli okolnostem a silám, které se vymykaly jeho kontrole, Jonáš změnil svůj názor a uposlechl Boží příkaz.

Pod vlivem Jonášova kázání celé město uvěřilo Božím poselství a činilo pokání tak, jak tomu žel nebylo v případě Izraele a Judy. Jonáš při tom dostal mnoho důležitých ponaučení. Tento příběh nám ukazuje, jak Bůh trpělivě učil předpojatého a tvrdohlavého proroka, v čem spočívá milost, slitování a odpuštění.

Neposlušný prorok

¹Stalo se slovo Hospodinovo k Jonášovi, synu Amítajovu: ²„Vstaň, jdi do Ninive, toho velikého města, a volej proti němu, neboť zlo, které páchají, vystoupilo před mou tvář.“ ³Ale Jonáš vstal, aby uprchl do Taršíše, pryč od Hospodina. Sestoupil do Jafy a vyhledal loď, která plula do Taršíše. Zaplatil za cestu a vstoupil na loď, aby se s nimi plavil do Taršíše, pryč od Hospodina. ⁴I uvrhl Hospodin na moře veliký vítr a na moři se rozpoutala veliká bouře. (Jon 1, 1– 4)

Osobní studium

O Jonášovi ani o jeho rodinných poměrech toho mnoho nevíme. Z 2Kr 14,25 se dozvídáme, že žil v severní části Izraele a konal službu v 8. století př. n. l. V tomto biblickém textu je také uvedeno, že Jonáš předpověděl územní expanzi izraelského království.

Ninive bylo historicky jedno ze tří velkých měst v Asýrii, v důležité zemi ležící na řece Tigris. Protože Bůh je Pánem všech národů a všichni lidé mu skládají účty, poslal svého služebníka Jonáše, aby varoval obyvatele Ninive před hrozící záhubou. Boží příkaz zaznamenaný v Jon 1,2 „volej proti němu“ lze přeložit také „kaž mu“ (B21).

Krutost Asyřanů byla nechvalně známá. Asi o sto let později nazval prorok Nahum Ninive městem, „jež se brodí v krvi“, je „samá přetvářka“ a „plné loupeží“ (Na 3,1). K takovým lidem poslal Bůh Jonáše se svým poselstvím. Kromě jiného to byl možná právě strach z nenáviděných Asyřanů, který vyvolal Jonášův odmítavý postoj. Když mu Bůh řekl, aby se vydal na východ do Ninive, prorok odmítl a snažil se prchnout lodí na západ do Taršíše.

Nejprve se zdálo, že Jonášovi vše vychází. Pak ale Hospodin seslal na loď velikou bouři, aby svého služebníka poučil, že před Bohem se nikdo nemůže ukrýt.

Jonáš utekl před Bohem, protože nechtěl konat Boží vůli. I v dnešní době mají lidé mnoho důvodů, proč utíkají před Bohem. Někteří to dělají, protože ho osobně neznají. Jiní zavrhnou dokonce i pomýšlení na Boha a jeho slovo. Přestože se jejich pohnutky od sebe liší, v mnoha případech si tak počínají, aby se zbavili pocitů viny ze způsobu svého života. Koneckonců, pokud neexistuje žádná vyšší moc, které bychom se zodpovídali, proč bychom si nedělali, cokoli se nám zachce? Můžeme se setkat i s křesťany, kteří se vyhýbají Bohu, když je povolá, aby udělali něco, co nechtějí, něco, co se přičí jejich v podstatě sobecké a hříšné přirozenosti.

Aplikace

Přečti si Ž 139,1–12. Jaké zásadní poselství určené pro nás je obsaženo v tomto textu? Jaké pocity v tobě vyvolává toto poselství? Anebo se na to podívej jinak: věříme, že Bůh nejen vidí všechno, co děláme, ale zná i naše myšlenky. Žiješ s tímto vědomím, anebo máš sklon vytěšňovat ho ze své mysli? Anebo sis snad už natolik zvykl na tuto myšlenku, že už jí prostě nevěnuješ velkou pozornost? Ať už jsou důvody jakékoli, jednal bys jinak, kdybys neustále intenzivně vnímal to, že Bůh skutečně zná každou tvou myšlenku?

Neochotný svědek

⁴Lodi hrozilo ztroskotání. ⁵Loďníci se báli a úpěli každý ke svému bohu a vrhali do moře předměty, které měli na lodi, aby jí odlehčili. Ale Jonáš sestoupil do podpalubí, ulehl a tvrdě usnul. ⁶Přišel k němu velitel lodi a řekl mu: „Co je s tebou, ospalče! Vstaň a volej k svému bohu! Snad si nás tvůj bůh povšimne a nezahyneme.“ ⁷Zatím se loďníci mezi sebou smluvili: „Pojďte, budeme losovat a poznáme, kvůli komu nás postihlo toto neštěstí.“ Losovali tedy a los padl na Jonáše. ⁸Řekli mu: „Pověz nám, kvůli komu nás postihlo toto neštěstí. Čím se zabýváš? Odkud přicházíš? Z které země, z kterého lidu?“ ⁹Odpověděl jim: „Jsem Hebrej a bojím se Hospodina, Boha nebes, který učinil moře i pevninu.“ ¹⁰Tu padla na ty muže velká bázeň a řekli mu: „Cos to udělal?“ Dozvěděli se totiž, že prchá od Hospodina, sám jim to pověděl. ¹¹Zeptali se ho: „Co teď s tebou máme udělat, aby nás moře nechalo na pokoji?“ Neboť moře se stále více bouřilo. ¹²Odpověděl jim: „Vezměte mě a uvrhněte do moře, a moře vás nechá na pokoji. Vim, že vás tahle velká bouře přepadla kvůli mně.“ ¹³Ti muži však veslovali, aby se vrátili na pevninu, ale marně. Moře se proti nim bouřilo stále víc. ¹⁴Volali tedy k Hospodinu: „Prosíme, Hospodine, ať nezahyneme pro život tohoto muže, nestíhej nás za nevinnou krev. Ty jsi Hospodin, jak si přeješ, tak činíš.“ ¹⁵I vzali Jonáše a uvrhli ho do moře. A moře přestalo běsnit. ¹⁶Na ty muže padla velká bázeň před Hospodinem. Přinesli Hospodinu oběť a zavázali se sliby. (Jon 1,4–16)

Osobní studium

V 1. kapitole knihy Jonáš chce Hospodin zastavit prchajícího Jonáše. Rozpoutá proto tak silnou bouři, že lodi hrozí ztroskotání. Loďníci vyzývají své bohy a prosí je o pomoc. Vzhledem k prudkosti bouře mají pocit, že někdo musel jejich bohy rozložit. Losují, aby rozhodli, kdo to byl. Na losování si každý přinese odlišný kamínek nebo dřívko. Losy se vloží do nádoby, s níž se třese, dokud jeden z nich nevypadne. Los padl na Jonáše, který vyznává své hříchy a naléhá na loďníky, aby ho uvrhli do moře.

Jde o pozoruhodný příběh, protože v něm pohanští loďníci jednají pozitivně, zatímco Jonáš je představen v nepříznivém světle. Ačkoli loďníci uctívali mnoho bohů, projevují velikou úctu Hospodinu a modlí se k němu. Také se chovají soucitně k Hospodinovu služebníku Jonášovi, když dělají vše, co je v jejich silách, a snaží se veslovat, aby se vrátili na pevninu. Nakonec souhlasí s Jonášem, že by ho měli hodit přes palubu. Jakmile to udělají, bouře se utiší a loďníci přinášejí Hospodinu oběť a uctívají jej.

Jak Jonáš ve verši 9 popisuje Hospodina? Co je důležité na způsobu, jakým Hospodina popsal? Viz také Zj 14,7; Iz 42,5; Zj 10,6.

Jonášovo vyznání víry v Boha jako Stvořitele moře a pevniny zdůrazňuje marnost jeho pokusů uniknout z Boží přítomnosti. Bouře ustala hned poté, co muži hodili Jonáše do vody, a tak poznali, že Hospodin jako Stvořitel vládne moři. Kvůli tomu uctívali loďníci Hospodina ještě víc. Jak dlouho jejich nově nalezená bázeň a úcta ke Stvořiteli trvala, zde není řečeno. Nepochybně se však z této zkušenosti o Hospodinu něco dozvěděli.

Aplikace

Sotva dokážeme porozumět mnoha divům světa kolem nás, natožpak všemu, co se nachází za hranicemi našich smyslů, či dokonce naší obrazotvornosti. Jak k tobě Stvořitel promlouvá skrze to, co stvořil?

Jonášův žalm

¹Hospodin však nastrojil velkou rybu, aby Jonáše pohltila. Jonáš byl v útrokách ryby tři dny a tři noci. ²I modlil se v útrokách ryby k Hospodinu, svému Bohu. Řekl: ³„V soužení jsem volal k Hospodinu, on mi odpověděl. Z lůna podsvětí jsem volal o pomoc a vyslyšels mě. ⁴Vhodil jsi mě do hlubin, do srdce moře, obklíčil mě proud, všechny tvé příboje, tvá vlnobítí se přese mne převalily. ⁵A já jsem si řekl: Jsem zapuzen, nechceš mě už vidět. Tak rád bych však zase hleděl na tvůj svatý chrám! ⁶Zachvátily mě vody, propastná tůň mě obklíčila, chaluhy mi ovinuly hlavu. ⁷Sestoupil jsem ke kořenům horstev, závory země se za mnou zavřely navěky. Tys však vyvedl můj život z jámy, Hospodine, můj Bože! ⁸Když jsem byl v duši tak skleslý, Hospodina jsem si připomínal; má modlitba vešla k tobě ve tvůj svatý chrám. ⁹Ti, kdo se šalebných přeludů drží, o milosrdenství se připravují. ¹⁰Já ti však s díkůvzdáním přinesu oběť; co jsem slíbil, splním. U Hospodina je spása!“ ¹¹I rozkázal Hospodin rybě, a vyvrhla Jonáše na pevninu. (Jon 2,1–11)

Osobní studium

Když lodníci hodili Jonáše do moře, spolkla ho na Boží příkaz velká ryba. Jonáš si určitě myslel, že jediný způsob, jak uniknout poslání, které měl v Ninive splnit, je smrt. Ale velká ryba (která není v této knize označena jako velryba) se pro proroka stala nástrojem spásy. Na rozdíl od Jonáše tento stvořený živočich pohotově a poslušně reagoval na Boží příkazy (Jon 2,1.11).

Boží prozřetelnost zde zasáhla úžasným způsobem, a jakkoli se někteří lidé tomuto příběhu vysmívají, Ježíš dosvědčil jeho věrohodnost (Mt 12,40) a dokonce jej použil v souvislosti se svou smrtí a tělesným vzkříšením.

Jonášův žalm (tak bývá označována 2. kapitola) oslavuje Boží vysvobození z nebezpečných hlubin moře. Jde o jedinou veršovanou část této knihy. Jonáš v ní vzpomíná, jak v modlitbě prosil o pomoc, když klesal do hlubokých vod a čekala ho jistá smrt. Jakmile si plně uvědomil svou spásu, děkuje za ni Bohu. Tento chvalozpěv naznačuje, že Jonáš znal biblické žalmy chval a díkůvzdání.

Jonáš slibuje, že Bohu přinese oběť. Byl vděčný, že ačkoli si zasloužil smrt, Bůh mu prokázal mimořádnou milost. Navzdory své neposlušnosti se Jonáš stále pokládal za věrného Bohu, protože nepodleh modlářství. I přes mnohé charakterové nedostatky byl odhodlán vyvinout snahu a zachovat věnost svému povolání.

Aplikace

Někdy musíme zažít hroznou zkušenost, abychom Bohu otevřeli srdce dokořán a uvědomili si, že On je naší jedinou nadějí a spásou. Vzpomeň si na zkušenost, kterou jsi prožil a v níž jsi jasně viděl, že ve tvém životě působila Boží moc a jeho zásah. Proč tak snadno zapomínáme – a to zvláště v době, kdy přicházejí nové zkoušky – jak nás Hospodin vedl v minulosti?

Úspěšná mise

1I stalo se slovo Hospodinovo k Jonášovi podruhé: 2„Vstaň, jdi do Ninive, toho velikého města, a povolávej v něm, co ti uložím.“ 3Jonáš tedy vstal a šel do Ninive, jak mu Hospodin uložil. Ninive bylo veliké město před Bohem; muselo se jím procházet tři dny. 4Jonáš vešel do města, procházel jím jeden den a volal: „Ještě čtyřicet dní, a Ninive bude vyvráceno.“ 5I uvěřili ninivští muži Bohu, vyhlásili půst a oblékli si žíněné suknice od největšího až po nejmenšího. 6Když to slovo proniklo k ninivskému králi, vstal ze svého trůnu, odložil svůj plášť, zahalil se do žíněné suknice a sedl si do popela. 7Potom dal v Ninive rozhlásit: „Podle vůle krále a jeho mocných rádců! Lidé ani zvířata, skot ani brav ať nic neokusí, ať se nepasou a nepijí vodu. 8Ať se zahalí do žíněné suknice, lidé i zvířata, a naléhavě ať volají k Bohu. Každý ať se odvrátí od své zlé cesty a od násilí, které mu lpí na ruce. 9Kdo ví, možná že se Bůh v lítosti obrátí a odvrátí od svého planoucího hněvu a neza-hyneme.“ 10I viděl Bůh, jak si počínají, že se odvracejí od své zlé cesty, a litoval, že jim chtěl učinit zlo, které ohlásil. – A neucínil tak. (Jon 3,1–10)

Osobní studium

Když Bůh po tak zázračném vysvobození podruhé přikázal Jonášovi, aby šel kázat do Ninive, prorok okamžitě uposlechl. Ve svém hlásání (Jon 3,1–4) použil jazyk připomínající oznámení zkázy Sodomy a Gomory (Gn 19). Avšak slovo „vyvrátit“, obsažené v Jonášově kázání (viz Gn 19,21.29; Jon 3,4), může v hebrejštině znamenat také „obrátit“ nebo „změnit“ (Ex 7,17.20; 1S 10,6).

Největším úspěchem Jonášova prorockého působení byla skutečnost, že město činilo pokání. Po lodních se Ninivští stali druhou pohanskou skupinou lidí, která se obrátila k Bohu. A to vše jen díky setkání s Božím chybujícím poslem. Výsledky byly ohromující. Obyvatelé Ninive se pokorili před Bohem – oblékli si žíněné suknice, sypali si na hlavu popel a postili se. To vše byly vnější projevy lítosti a pokání.

Přečti si Mt 12,39–41 a 2Pa 36,15–17. Co tyto verše říkají o důležitosti pokání?

Nevšední obraz asyrského vládce pokořujícího se před Bohem v popelu je ostrou výtkou pro mnoho pyšných izraelských vládců a lidí, kteří zarytě odmítali výzvy proroků k pokání. Vzhledem k tomu, že se v knize Jonáš klade důraz na Boží milost a odpuštění, židé ji předčítají každý rok při Dni smíření, který je připomenutím toho, že Bůh lidem odpouští hříchy.

„Náš Bůh je Bohem soucitu. S přestupníky zákona jedná s velikou trpělivostí a něžnou milostí. A přece se v dnešní době, kdy mají mužové a ženy tolik příležitostí seznámit se s Božím zákonem, zjeveným v Písmu, Vládce vesmíru nemůže dívat s uspokojením na bezbožná města, v nichž vládne násilí a zločin. Kdyby lidé v těchto městech činili pokání stejně jako obyvatelé Ninive, bylo by dáno mnohem více takových poselství, jaké obdržel Jonáš.“ (RH, 18. října 1906)

Aplikace

Přečti si Jon 3,5–10. Co ti tyto verše prozrazují o povaze pravého pokání? Jak můžeš tyto principy uplatnit ve svém životě?

Omilostněný, ale nemilosrdný

¹Jonáš se velice rozezlil a planul hněvem. ²Modlil se k Hospodinu a řekl: „Ach, Hospodine, což jsem to neřikal, když jsem byl ještě ve své zemi? Proto jsem dal přednost útěku do Taršíše! Věděl jsem, že jsi Bůh milostivý a plný slitování, shovívavý a nesmírně milosrdný, že tě jímá lítost nad každým zlem. ³Nyní, Hospodine, vezmi si prosím můj život. Lépe abych umřel, než abych žil.“ ... ⁸Když pak vzešlo slunce, nastrojil Bůh žhavý východní vítr a slunce bodalo Jonáše do hlavy, až úplně zemdlel a přál si umřít. Řekl: „Lépe abych umřel, než abych žil.“ ⁹Bůh se však Jonáše otázal: „Je dobře, že pro ten skočec tak planeš?“ Odpověděl: „Je to dobře. Planu hněvem až k smrti.“ ¹⁰Hospodin řekl: „Tobě je líto skočce, s kterým jsi neměl žádnou práci, jemuž jsi nedal vzrůst; přes noc vyrostl, přes noc zašel. ¹¹A mně by nemělo být líto Ninive, toho velikého města, v němž je víc než sto dvacet tisíc lidí, kteří nedovedou rozeznat pravici od levice, a v němž je i tolik dobytka?“ (Jon 4,1–3.8–11)

Osobní studium

Ve 4. kapitole knihy Jonáš je o prorokovi odhaleno několik zářejících věcí. Zdá se, že by raději zemřel, než aby svědčil o Boží milosti a odpuštění. Zatímco předtím se radoval, že ho Bůh vysvobodil ze smrti (Jon 2,8–10), nyní, když Ninivští žijí, upřednostňuje smrt (Jon 4,2.3).

Na rozdíl od Jonáše je Bůh v Bibli představen jako někdo, kdo nechce, „aby svévolník zemřel“ (Ez 33,11). Jonáš se radoval ze zvláštní milosti, kterou mu Bůh projevil, ale svým nepřátelům přál jen Boží hněv. Takovou tvrdost srdce biblická kniha Jonáš přísně kárá.

Kdosi správně poznamenal, že kniha Jonáš je příručkou pojednávající o tom, jaký by prorok neměl být. Jonáš byl prorokem vzpurného ducha a pomýlených priorit. Byl malicherný a mrzoutský. Místo toho, aby se radoval z milosti, kterou Bůh prokázal i obyvatelům Ninive, nechal se rozladit svou sobeckou a hříšnou pýchou.

Svámi posledními slovy vyjadřuje Jonáš touhu zemřít (Jon 4,8.9), zatímco poslední Boží slova jsou ujištěním o jeho nezměrné milosti, ujištěním o životě.

Jonášova kniha má otevřený konec. Její závěrečné verše staví čtenáře před důležitou otázkou, kterou autor nechává nezodpovězenou: Měla nakonec záračná změna srdcí obyvatel Ninive za následek i radikální změnu Jonášova srdce?

Aplikace

V příběhu o Jonášovi je hodně věcí, které je těžké pochopit, a to zvláště s ohledem na samotného Jonáše. Snad nejjasnějším ponaučením je však to, že Boží milost a odpuštění značně přesahují naši milost a naše odpuštění. Jak se můžeš naučit být milosrdnější a shovívavější vůči těm, kdo si to nezaslouží – když víš, jak Bůh jednal s Jonášem a Ninivskými?

Podněty k zamyšlení

Přečtěte si následující citáty a diskutujte o tom, jak nám pomáhají jasněji pochopit poselství knihy Jonáš.

„Kdykoli Boží děti něco potřebují, mají vzácnou výsadu, že se mohou dovolávat Boží pomoci. Nezáleží na tom, na jakém místě se nacházejí, milostivý Bůh je ochoten naslouchat jejich volání. Ať je toto místo sebeopuštěnější a sebetemnější, Boží dítě, které se modlí, je dokáže proměnit v opravdový chrám.“ (4BC 1003)

„Jonáš splnil svěřený úkol, a přestože se jeho slova nenaplnila, nebylo pochyb o tom, že toto varovné poselství pocházelo od Boha a že splnilo svůj účel. Pohané poznali Boží milost.“ (OSU 108; PK 272.273)

Otázky k rozhovoru

- 1. Kniha Jonáš ukazuje, že Bůh má přírodu plně pod kontrolou. Představ si, že někoho z tvých přátel postihne nějaká přírodní katastrofa. Jak bys mu vysvětlil, že Bůh i navzdory přítomnosti živelních pohrom, které pustoší některé části našeho světa a připravují o život mnoho lidí, vše řídí?*
- 2. Přečtěte si poslední verš v knize Jonáš. Co nás učí o naší zodpovědnosti za misijní působení ve všech částech světa?*
- 3. V podobenství o nemilosrdném služebníkovi (Mt 18,21–35) přirovnal Ježíš Boha k rozhněvanému králi, který odvolal své odpuštění a uvrhl do vězení toho, jemuž kdysi odpustil. Odvolává Bůh skutečně své odpuštění? Jaký postoj zaujímáme k tomuto tématu jako církev a proč?*
- 4. Myšlenka, že nějakého člověka zaživa spolkla „veliká ryba“, načež pak žil v jejích útrobách, představuje pro mnohé lidi ovlivněné sekularizmem něco, co by neměli brát vážně. Ježíš však jednoznačně potvrdil pravdivost tohoto příběhu. Jak nám příběh o Jonášovi pomáhá uvědomit si, jak omezený je ve skutečnosti pohled, který popírá vše nadpřirozené?*